

INSTRUKCJA dla nauczycielki / nauczyciela

Spis treści

1	CO PRZYGOTOWAĆ PRZED ZAJĘCIAMI	2
2	KOMPLET KART PRAC UCZNIA.....	6
2.1	ZADANIE 1	8
2.2	ZADANIE 2	8
2.3	ZADANIE 3	9
2.4	ZADANIE 4	9
3.	ROZWIĄZANIA I WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ZADAŃ (jedynie dla prowadzącego zajęcia)	11
3.1	ZADANIE 1:	11
3.2	ZADANIE 2:	11
3.3	ZADANIE 3:	12
3.4	ZADANIE 4:	13

1 CO PRZYGOTOWAĆ PRZED ZAJĘCIAMI

1. Zajęcia interdyscyplinarne „**Masa powietrza w sali lekcyjnej**” łączą przedmioty: informatykę, matematykę, fizykę i chemię. Zajęcia przewidziane zostały na przynajmniej trzy godziny lekcyjne. Uczniowie pracują w czteroosobowych drużynach wybranych np. drogą losowania. Podczas lekcji może (lecz nie musi) być obecny nauczyciel każdego z przedmiotów. Komplet materiałów zawarty w instrukcji pozwoli prowadzącemu zajęcia pełnić rolę jedynie obserwacyjną.

Przedmioty: informatyka, matematyka, fizyka, chemia.

Czas trwania: 4 godziny lekcyjne.

Uczniowie: 4 osoby w każdej grupie.

2. Do wykonania ćwiczeń, uczniowie oprócz materiałów drukowanych, muszą mieć dostęp do zestawu **Lego® Mindstorms® EV3¹** oraz komputera lub laptopa. Uczniowie wykonujący ćwiczenie mogą, lecz nie muszą, skorzystać z oprogramowania. Wszystko zależy od tego, jaki sposób dokonywania pomiarów wybiorą. Na komputerze powinien być zainstalowany i udostępniony uczniom program do układania kodu źródłowego w formie obrazkowej. Dla zestawu Lego® Mindstorms® EV3 proponujemy oprogramowanie dostępne na oficjalnej

---

¹ *Zdecydowaliśmy się na opis najbardziej powszechnego w placówkach edukacyjnych robota. Z powodzeniem sprawdzi się każdy inny zestaw klocków do tworzenia (budowania) robota, którym można zmierzyć pokonany przez niego dystans i/lub odległość do przeszkody. Poniższa instrukcja oraz instrukcja dla ucznia zawiera jednak opis klocków i oprogramowania EV3. Należy dokonać stosownej korekty instrukcji dla ucznia oraz odpowiedzi, aby dopasować opis do zestawu udostępnionego uczniom.*

stronie Lego®:

☛ **https://education.lego.com/_/downloads/LME-EV3_Full-setup_1.4.5_en-US_WIN32.exe** (dla Windows 7, 8.1 i 10) lub

☛ **<https://apps.apple.com/app/lego-mindstorms-ev3-home/id1479815442>** (dla MacOS).

Podczas instalacji zaleca się wybór wersji rozbudowanej - dla nauczycieli (teachers). Dostępna jest również najnowsza aplikacja:

https://education.lego.com/_/downloads/EV3_Classroom_Windows_1.5.3_Global.msi

Wymagania minimalne: procesor taktowany częstotliwością 1,5 GHz, 2 GB pamięci RAM, 2 GB na dysku twardym i dostępne gniazdo USB.

Należy przygotować stanowisko odpowiednio wcześniej, instalacja oprogramowania może zająć nawet 5 minut. Zalecamy wersję edukacyjną oprogramowania (pierwszy link). Z powodzeniem obsługuje wszystkie wersje zestawów Lego® Mindstorms® EV3, jest przy tym bardziej rozbudowany i funkcjonalny.

W materiałach dla uczniów i nauczycieli znajduje się szczegółowy opis właśnie tej wersji oprogramowania.

Ze względów bezpieczeństwa i ograniczonych możliwości robota, prowadzący zajęcia musi przygotować i udostępnić uczniom nitkę lub sznurek o długości równej wysokości pomieszczenia, w której odbywają się lekcje.

W przypadku braku możliwości zmierzenia wysokości sali, można przygotować sznurek lub nić o długości 3,3 m - statystycznie najczęściej występująca w szkole wartość.

Poza udostępnionymi materiałami i kalkulatorem uczniowie nie powinni korzystać z innych pomocy. Ewentualnie - jeśli taka będzie decyzja zespołu - uczniowie mogą sięgnąć po przygotowane przez nauczyciela zestawy podpowiedzi.

3. W materiałach drukowanych na potrzeby zajęć uczniowie nazywani są **badaczami**, nauczyciel - **opiekunem**, a sala lekcyjna - **pomieszczeniem**. Uczniowie w przygotowanych dokumentach występują pod nazwami: **B**ystry, **P**ojętny, **S**olidny oraz **Z**dolny. To istotne szczególnie w momencie, gdy uczniowie poproszą o podpowiedzi dotyczące konkretnego z czterech zadań. Do każdego zadania, każdy z uczniów ma możliwość skorzystania z podpowiedzi w wersji 💡 (pierwsza) i 🧩 (druga). Wersja 💡 (pierwsza) to podpowiedź bez gotowego rozwiązania, więc pozostawiająca uczniom możliwość

Co przygotować przed lekcją:

1. Wydruki:

- instrukcja ucznia (wystarczy jedna sztuka na grupę);

- karty pracy ucznia (są ponumerowane, każdy w grupie powinien otrzymać inny komplet);

2. Zestaw klocków i dostęp do komputera lub laptopa z oprogramowaniem;

3. Komplet podpowiedzi (są ponumerowane, można je rozłożyć w dostępnym dla uczniów miejscu);

4. Sznurek lub nić o długości odpowiadającej wysokości sali lekcyjnej.

kreatywnego podejścia do problemu. Wersja (druga) zawiera sugestie pozwalające rozwiązać problem krok po kroku.

Dla każdego zadania, zestawy (pierwszy) i (drugi) zostały dodatkowo podzielone na cztery części - każdą powinien otrzymać inny uczeń (badacz) z grupy.

Uwaga do zadania 1: jeżeli uczniom udostępniony został inny, niż opisany w odpowiedzi zestaw do budowy robota - poleca się udostępnienie instrukcji dołączonej do zestawu, jako odpowiedź (druga). Analogicznie jako odpowiedź (pierwsza) wystarczy komplet zdjęć gotowego robota, np. skany z instrukcji lub opakowania klocków.

4. Poniżej znajduje się komplet materiałów:

Strony 6 - 10: pełen tekst udostępniony uczniom na kartach pracy.

Każdy z uczniów (badaczy) w swoich materiałach znajdzie jedynie tekst zaznaczony jego kolorem. Tekst w kolorze czarnym znajduje się na karcie pracy każdego ucznia (badacza);

Strony 11 - 13: rozwiązania i wskazówki dotyczące zadań. Te strony nie powinny być udostępniane uczniom. Mają jedynie pozwolić nauczycielom ocenić poprawność rozwiązania zagadek przez grupy uczniowskie.

Uczniowie (badacze) na potrzeby zajęć mają nazwy, a ich teksty zaznaczono kolorami, odpowiednio:

1. Bystry - tekst czerwony;
2. Pojętny - tekst zielony;
3. Solidny - tekst niebieski;
4. Zdolny - tekst fioletowy.

Podpowiedzi zostały podzielone ze względu na zadanie (1, 2, 3, 4) oraz na uczniów (B, P, S, Z)

1. Podpowiedź bez gotowego rozwiązania
2. Podpowiedź będąca gotowy rozwiązaniem zadania

2 KOMPLET KART PRAC UCZNIA

Badacz B (**B**ystry); Badacz P (**P**ojętny); Badacz S (**S**olidny);

Badacz Z (**Z**dolny); Tekst wspólny dla wszystkich

Zacznijcie od instrukcji... ¹Na szczęście dotarliście na miejsce... ²Jeśli to czytacie to znaczy, że udało Wam się dotrzeć do celu... ³Po drodze miały miejsce nieprzewidziane trudności z komunikacją...

⁴Postanowiliśmy przekazać Wam wskazówki w tej formie... ⁵Niestety informacja, którą przesyłamy uległa uszkodzeniu... ⁶Musicie ją złożyć w całość i spróbować zrozumieć... ⁷Na Ziemię nie ma już po co wracać... ⁸Jesteście grupą badawczą, dzięki której ludzkość ma szansę przetrwać...

⁹Do różnych miejsc w galaktyce zostały wysłane podobne ekipy... ¹⁰Jak na razie nie ma od nich żadnego sygnału... ¹¹Katastrofa klimatyczna na Ziemi doprowadziła do tego, że nie da się już na niej oddychać... ¹²Tam, dokąd dolecieliście na szczęście jest powietrze...

¹³Nie wiadomo jednak czy wystarczy go dla ekipy, która do Was zmierza... ¹⁴Musicie działać... ¹⁵Zapewne rozkazy i wytyczne Waszej misji również nie są kompletne... ¹⁶Szczątkowe informacje nadają się jednak do odczytu... ¹⁷Na szczęście Wasza grupa badawcza to aż

cztery osoby... ¹⁸Wasz opiekun rozdał Wam fragmenty rozkazów z dowództwa... ¹⁹Rozszyfrujecie je, jeśli będziecie współpracować...

²⁰W razie pytań lub wątpliwości opiekun obiecał Wam pomóc... ²¹Być może nie potrzebujecie pomocy... ²²W końcu jesteście wybrańcami...

²³Przyrządy pomiarowe nie działają poprawnie lub nie przetrwały

podróży... ²⁴Nie możecie korzystać z żadnych ziemskich narzędzi z

wyjątkiem kalkulatora... ²⁵Do instrukcji zaglądalejcie jedynie wtedy, gdy

będzie to wyraźnie zaznaczone w tej karcie pracy... ²⁶Dotarliście na
miejsce, ale pojawiły się komplikacje... ²⁷Rozszyfrujcie polecenia, które
uległy fragmentacji i zacznijcie działać... ²⁸W Waszą stronę zmierza
prom kosmiczny z bardzo ważnym sprzętem i ludźmi... ²⁹Załoga promu
to naukowcy i inżynierowie, razem niemal 50 osób... ³⁰Zbudują oni bazę
mieszkalną dla reszty ziemian... ³¹Jeśli nie dostaną informacji, czy
pomieszczenie, w którym się znajdujecie... ³²produkuje odpowiednią
dla nich ilość powietrza, czyli prawie 30 kg,... ³³zmieniają kurs na inną
grupę badawczą... ³⁴Nie musicie wykonać wszystkich zadań,
ale pamiętajcie, że od tego zależy misja ratowania ludzkości... ³⁵Za dwie
godziny może być już za późno... ³⁶Pospieszcie się... ³⁷Powodzenia...

2.1 ZADANIE 1

¹Nie możecie dokonywać pomiarów samodzielnie, dlatego macie z sobą robota... ²Mieliście... ³Niestety robot jest w rozsypce... ⁴Musicie go sami złożyć... ⁵Możecie skorzystać z instrukcji lub złożyć go według własnego pomysłu... ⁶Jeśli macie w tym doświadczenie oraz chęci... ⁷Robot nie musi skręcać, ma jedynie jeździć... ⁸Może się przydać zamontowany z przodu czujnik dotyku... ⁹Robot musi mieć czujnik odległości umiejscowiony jak najniżej, lecz skierowany w górę, ... ¹⁰Do dzieła...

Jeśli rozszyfrowaliście czego należy dokonać w zadaniu pierwszym skorzystajcie z części pierwszej instrukcji dla ucznia.

2.2 ZADANIE 2

¹W pomieszczeniu, w którym się znajdujecie, i tylko tu, produkowane jest powietrze... ²W objętości odpowiadającej przestrzeni pod jedną ławką powstaje około 7 - 8 litrów powietrza na minutę... ³To dokładnie tyle, ile potrzebuje człowiek, aby przeżyć... ⁴Zatem jeden człowiek może zajmować najwyżej tyle miejsca, ile przestrzeni jest pod ławką... ⁵Czy w pomieszczeniu są jakieś ławki?... ⁶Wybierzcie największą z nich... ⁷Niech robot zmierzy objętość przestrzeni pod jej blatem... ⁸Musicie w raporcie dla naukowców podać wynik w litrach...

Jeśli rozszyfrowaliście czego należy dokonać w zadaniu drugim skorzystajcie z części drugiej instrukcji dla ucznia.

2.3 ZADANIE 3

¹Wiecie zapewne, że jeden człowiek może zajmować jedynie tyle przestrzeni, ile wystarczy dla niego powietrza... ²Pod jedną ławką jest tyle powietrza, ile wystarczy dla jednego człowieka... ³Wiecie już jaką objętość zajmuje przestrzeń pod ławką... ⁴Załoga promu musi wiedzieć, ile osób może skorzystać z powietrza produkowanego w pomieszczeniu... ⁵Znowu możecie wykorzystać jedynie robota i kalkulator... ⁶Oszacujcie ile osób może skorzystać równocześnie z powietrza produkowanego w pomieszczeniu... ⁷Od opiekuna otrzymaliście sznurek lub nić... ⁸Ma ona długość odpowiadającą wysokości pomieszczenia...

*Jeśli rozszyfrowaliście czego należy dokonać skorzystajcie w razie potrzeby ponownie z **części drugiej instrukcji dla ucznia**.*

2.4 ZADANIE 4

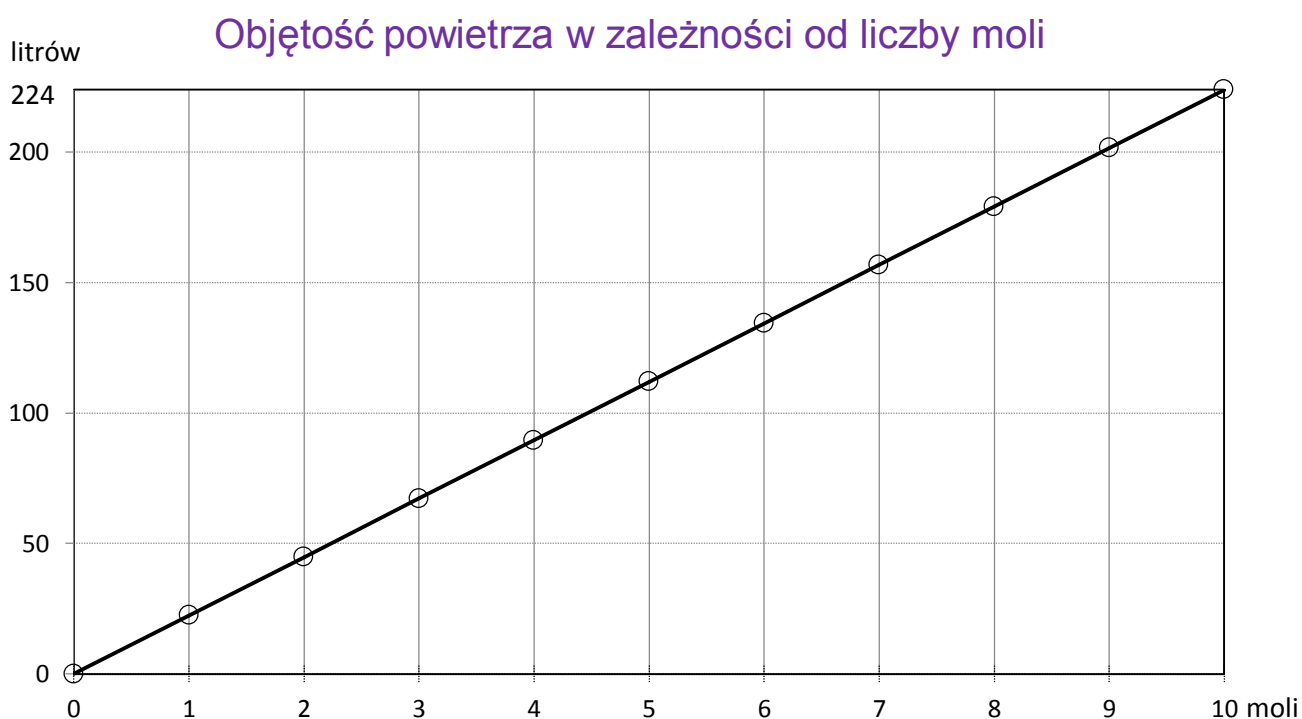
¹Naukowców interesuje, ile powietrza znajduje się obecnie pod ławką... ²W raporcie podajcie masę w kilogramach... ³Podajcie również dla pewności, jaka masa powietrza znajduje się w całym pomieszczeniu... ⁴Skorzystajcie jedynie z podanych wskazówek, połączcie siły i wspólnie ocalcie Ziemię... ⁵[Tabela 1]... ⁶skład powietrza to: 78% azotu i 21% tlenu, pomińcie resztę składników... ⁷[Tabela 2]... ⁸[Wykres 1]...

składnik powietrza	azot	tlen
liczba masowa	14	16

Tabela 1 - liczby masowe głównych składników powietrza w zaokrągleniu do liczb całkowitych

składnik powietrza	azot	tlen
liczba atomów w cząsteczce	2	2

Tabela 2 - liczby atomów w cząsteczce głównych składników powietrza

Wykres 1 - liczba moli powietrza w przeliczeniu na litry

3. ROZWIĄZANIA I WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ZADAŃ (jedynie dla prowadzącego zajęcia)

Wyniki, które mogą być różne z zależności od warunków szkolnych, takich jak wymiary ławki i sali lekcyjnej zaznaczone zostały innym, jaśniejszym kolorem.

3.1 ZADANIE 1:

Na tym etapie uczniowie mają zbudować robota z dostępnych elementów. Mają szereg wskazówek, a w razie potrzeby podpowiedzi, które powinny pomóc uczniom z powodzeniem ukończyć misję. Sugerujemy docenić ich pomysłowość, kreatywność i spełnienie wszystkich wymagań, które musi spełnić zbudowany przez nich pojazd. W tym zadaniu nie ma potrzeby dodatkowego wsparcia prowadzącego (prowadzących) zajęcia.

3.2 ZADANIE 2:

Zadanie polega na wykorzystaniu możliwości robota do dokonania pomiaru przestrzeni pod ławką. Uczniowie powinni wykazać się inicjatywą i wykorzystać możliwości oprogramowania. Jeśli prowadzący zajęcia chciałby ocenić poprawność wykonanych obliczeń, powinien dokonać stosownych obliczeń przed lekcją mierząc uprzednio wymiary ławki w sali. W treści zadania zawarta została sugestia, aby była to największa ławka znajdująca się w pomieszczeniu. Można wskazać uczniom inną ławkę, jeśli dostęp do niej jest bardziej swobodny. Prowadzący nie musi sugerować uczniom sposobu pomiaru i obliczeń. Jeśli jednak chciałby pomóc uczniom na tym etapie, odsyłamy do części

drugiej instrukcji dla uczniów i oczywiście odpowiedzi i
powiązanych z tym zadaniem.

**Podczas jednego obrotu koło o średnicy 5,6 cm pokonuje
odległość 17,584 cm.**

**Przykładowa objętość ławki szkolnej: $130\text{ cm} \cdot 50\text{ cm} \cdot 71\text{ cm} =$
 461500 cm^3 , co daje 461,5 litrów.**

Podczas podsumowania tego etapu zajęć proponujemy zwrócić uwagę
uczniów na dokonywanie wielokrotnych pomiarów i posługiwanie się
wartościami średnimi, jako istotny element metodologii pracy
doświadczalnej.

3.3 ZADANIE 3:

Podobnie, jak w poprzednim zadaniu, uczniowie dokonują pomiarów
objętości. Tym razem do wyznaczenia mają objętość całego
pomieszczenia. Jeżeli uczniowie poradzili sobie w poprzednim zadaniu,
wsparcie prowadzącego zajęcia ograniczy się jedynie do dostarczenia
uczniom sznurka lub nitki o długości odpowiadającej wysokości
pomieszczenia. Jeśli nie ma możliwości uzyskania tego wymiaru, można
przygotować sznurek, nitkę o długości 3,3 m - najpowszechniejsza
wysokość pomieszczeń lekcyjnych. Prowadzący powinien zapewnić
uczniom możliwość swobodnego przemieszczania się po sali.
W tabeli wyników (raporcie z misji) będącej częścią kart pracy,
uczniowie powinni podać również informację, jaką całkowitą
wielokrotność objętości ławki stanowi objętość pomieszczenia.

**Przykładowa objętość sali lekcyjnej: $600000\text{ cm}^2 \cdot 330\text{ cm} =$
 198000000 cm^3 , co daje 198000 litrów.**

**Przy założeniu takiej objętości sali i przestrzeni pod ławką
461,5 litrów, wynik zadania to 429 osób.**

Prowadzący podczas podsumowania tego etapu zajęć powinien zwrócić uczniom uwagę na konieczność konsekwentnego korzystania z jednakowych jednostek mierzonych i obliczanych wielkości na każdym etapie pracy doświadczalnej, aby wynik zadania był poprawny.

3.4 ZADANIE 4:

Obliczeniowa część zajęć doświadczalnych sprawia przeważnie uczniom najwięcej kłopotów. Sugeruje się zatem grupom uczniowskim skorzystanie z podpowiedzi 💡 (pierwszej), a w razie ograniczonego czasu na dokończenie zajęć z podpowiedzi 🧩 (drugiej). Ostatnia podpowiedź to w zasadzie gotowe wzory, do których uczniowie podstawiają dane odczytane z tabel i wykresu oraz obliczone i zmierzone w dwóch poprzednich zadaniach wielkości.

**Przykładowe wyniki dla sali, która mieści 198000 litrów
i przestrzeni pod ławką 461,5 litrów, liczby moli wynoszą:
 $n_l \approx 20,6$ moli oraz $n_p \approx 8839,3$ moli.**

Masa jednego mola gazu wynosi $\mu_{N_2+O_2} \approx 28,56$ g.

Masa powietrza dla podanych przykładów to odpowiednio:

$m_l \approx 588,336$ g $\approx 0,588$ kg pod jedną ławką

i $m_p \approx 252450,408$ g $\approx 252,45$ kg w całym pomieszczeniu.